

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.229
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору економічних наук, професору
Дмитришин Лесі Ігорівні

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента, завідувачки кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова **Писаревої Ірини Володимирівни** на дисертаційну роботу **Костенка Володимира Анатолійовича «Еколого-економічна оцінка перспектив розвитку зеленої економіки в Західноукраїнському економічному регіоні в умовах сталого розвитку»**, подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

Сучасний етап трансформації національної економіки України характеризується об'єктивною необхідністю переходу від ресурсомісткої, екологічно навантаженої та переважно екстенсивної моделі господарювання до інноваційно орієнтованої, ресурсоощадної, низьковуглецевої та екологічно збалансованої моделі розвитку. У зазначеному контексті проблематика зеленої економіки набуває особливої наукової і практичної значущості, оскільки безпосередньо пов'язана з реалізацією Цілей сталого розвитку, імплементацією положень Європейського зеленого курсу, модернізацією регіональної політики та формуванням засад післявоєнного відновлення України на принципах екологічної безпеки, ресурсної ефективності, інституційної стійкості та соціальної відповідальності.

Актуальність дисертаційної роботи Костенка В.А. посилюється тим, що

процеси зеленої трансформації мають виразний регіональний вимір. Саме регіони виступають просторовими платформами практичної реалізації екологічно орієнтованих управлінських рішень, модернізації інфраструктурного забезпечення, розвитку відновлюваної енергетики, упровадження ресурсозберігаючих технологій та формування сталих моделей природокористування. Водночас регіони України істотно диференціюються за рівнем соціально-економічного розвитку, структурою природно-ресурсного потенціалу, інвестиційною спроможністю, масштабами екологічних ризиків та інституційною готовністю до впровадження принципів зеленої економіки.

Особливої наукової уваги заслуговує обраний автором просторовий об'єкт емпіричного аналізу – Західноукраїнський економічний регіон. Його стратегічне значення зумовлене вигідним геоекономічним положенням, прикордонністю з державами Європейського Союзу, значним природно-ресурсним, рекреаційним і транскордонним потенціалом. Водночас регіон характеризується низкою стримувальних чинників, серед яких соціально-економічна неоднорідність областей, інфраструктурні обмеження, недостатні темпи екологічної модернізації, проблеми водоочищення та поводження з відходами, деградація лісових екосистем, забруднення водних ресурсів і посилення кліматичних загроз. За таких умов комплексна еколого-економічна оцінка перспектив розвитку зеленої економіки на регіональному рівні є не лише теоретично обґрунтованою, а й практично затребуваною.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, зокрема в межах науково-дослідної теми «Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083, 2013-2027 рр.). У межах зазначеної теми автором розроблено дорожню карту розвитку зеленої економіки Західноукраїнського регіону з урахуванням механізмів ризик-менеджменту та системи моніторингових показників.

Тема дисертації є актуальною, відповідає сучасним науковим запитам і

практичним потребам регіонального розвитку, має вагоме значення для поглиблення теоретичних положень регіональної економіки, розвитку методології еколого-економічного оцінювання та формування ефективної політики зеленої трансформації регіонів України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані здобувачем, є належним чином обґрунтованими та узгоджуються з метою, завданнями, об'єктом і предметом дисертаційного дослідження. У роботі отримано науково аргументовані результати, які в сукупності спрямовані на розв'язання актуального наукового завдання – поглиблення теоретико-методологічних засад і розроблення прикладного інструментарію еколого-економічного оцінювання перспектив розвитку зеленої економіки в регіональному вимірі.

Обґрунтованість одержаних результатів забезпечується застосуванням широкого спектра загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції використано для розкриття теоретико-методологічної сутності зеленої економіки; порівняльний і структурно-логічний аналіз – для систематизації міжнародних і національних підходів до оцінювання зеленого зростання; статистичний аналіз – для опрацювання регіональних показників; метод головних компонент – для побудови інтегрального індексу еколого-економічного розвитку; кластерний аналіз – для типологізації регіонів за рівнем «зеленої готовності»; сценарне моделювання – для прогнозування можливих траєкторій зеленої трансформації; SWOT-аналіз і методи ризик-менеджменту – для формування стратегічних орієнтирів регіональної політики.

Структура дисертаційної роботи є логічно вибудованою та послідовною. У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади зеленої економіки, її принципи, цілі, цінності та міжнародні методики оцінювання зеленої трансформації. У другому розділі досліджено еколого-економічні передумови розвитку Західноукраїнського економічного регіону, сформовано систему

індикаторів та побудовано інтегральний показник еколого-економічного розвитку. У третьому розділі здійснено оцінювання і прогнозування перспектив зеленої економіки, проведено кластеризацію регіонів, обґрунтовано сценарну модель розвитку та розроблено стратегічні рекомендації щодо регіональної політики зеленої трансформації.

Вірогідність результатів дисертаційного дослідження забезпечується використанням офіційних статистичних даних Державної служби статистики України, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Державного агентства водних ресурсів України, матеріалів міжнародних організацій, зокрема OECD, UNEP, Eurostat і Світового банку, а також результатів авторських розрахунків. Отримані результати характеризуються внутрішньою логічною узгодженістю, впливають із поставлених дослідницьких завдань і підтверджуються використанням сучасного інструментарію багатовимірного статистичного аналізу.

Висновки дисертації є аргументованими, науково виваженими та такими, що відповідають змісту проведеного дослідження. Вони відображають результати теоретичного узагальнення, емпіричного аналізу, інтегрального оцінювання, кластеризації та сценарного моделювання перспектив розвитку зеленої економіки в Західноукраїнському економічному регіоні.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність наукових результатів дисертаційної роботи ґрунтується на належній інформаційній базі, коректному застосуванні методів дослідження, логічній послідовності викладення матеріалу та апробації основних положень у наукових публікаціях автора. У дисертації комплексно використано теоретичні положення регіональної економіки, економіки природокористування, сталого розвитку, екологічної економіки та сучасних концепцій зеленого зростання.

Погоджуючись із основними положеннями наукової новизни, слід відзначити, що в дисертації сформовано комплексний науково-методичний підхід до оцінювання зеленої економіки в регіональному вимірі, який поєднує

індикаторну, інтегральну, кластерну та сценарну методології.

До найбільш вагомих результатів дисертаційного дослідження належать:

- обґрунтування концептуальної моделі еколого-економічної оцінки регіонів, що інтегрує індикаторний, інтегральний, кластерний і сценарний підходи в єдину систему вимірювання «зеленої готовності»;
- удосконалення методичного підходу до побудови інтегрального індексу еколого-економічного розвитку на основі методу головних компонент, що дає змогу об'єктивізувати процедуру визначення вагових коефіцієнтів та забезпечити порівнянність результатів оцінювання;
- формування системи індикаторів еколого-економічного розвитку регіонів відповідно до міжнародних підходів SEEA, OECD Green Growth Indicators та принципів сталого розвитку;
- здійснення типологізації регіонів Західноукраїнського економічного макрорегіону за рівнем еколого-економічної збалансованості та «зеленої готовності»;
- розроблення сценарної моделі розвитку зеленої економіки, що охоплює інерційний, помірно-активний і прискорений сценарії;
- обґрунтування дорожньої карти регіональної зеленої трансформації, орієнтованої на підвищення ресурсоефективності, модернізацію екологічної інфраструктури, розвиток відновлюваної енергетики, стимулювання зелених інновацій і посилення інституційної спроможності регіонів.

Подальшого розвитку в дисертації набули теоретичні положення щодо регіональної «зеленої конвергенції» як процесу зближення показників сталого розвитку через упровадження інноваційно-екологічних механізмів, а також методичні засади поєднання індикаторного, статистичного, кластерного та сценарного аналізу для обґрунтування регіональної політики зеленого зростання.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 7 наукових працях, з яких 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 2 публікації – у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій – 2,31 друк. арк., у тому числі автору належить – 1,92

друк. арк. Тематика зазначених праць відповідає змісту дисертації та репрезентує ключові результати щодо зеленої економіки, зеленого зростання, еколого-економічного оцінювання, інтегрального аналізу, методологічних підходів до оцінки зеленої економіки регіонів і дослідження соціально-економічного розвитку з урахуванням екологічної компоненти.

Зазначене дає підстави стверджувати, що основні наукові результати дисертаційної роботи достатньо повно викладено в опублікованих працях здобувача та апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в можливості використання запропонованого науково-методичного інструментарію для вдосконалення регіональних стратегій сталого розвитку, програм післявоєнної зеленої відбудови, систем моніторингу еколого-економічної безпеки, планів управління відходами, програм розвитку відновлюваної енергетики та екологічної модернізації інфраструктури.

Розроблені автором положення можуть бути використані органами державної влади, обласними військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування, агентствами регіонального розвитку, центрами енергоефективності, промисловими парками та іншими інституціями, залученими до формування політики сталого розвитку. Особливу прикладну цінність має запропонована система індикаторів еколого-економічного розвитку, яка може застосовуватися для моніторингу рівня «зеленої готовності» територій, визначення пріоритетів регіональної політики та обґрунтування напрямів залучення інвестицій у зелену інфраструктуру.

Важливим прикладним результатом є розроблення стратегічних орієнтирів регіональної політики зеленої трансформації, що передбачають розвиток зеленої інфраструктури, підвищення ефективності використання природних ресурсів, модернізацію очисних споруд, удосконалення систем поводження з відходами, підтримку відновлюваної енергетики, стимулювання екологічних інновацій, розширення транскордонної співпраці та розвиток екологічно орієнтованого

туризму.

Окремі результати дисертаційного дослідження знайшли практичне застосування в діяльності ТОВ «Ростімекс». Теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи використано в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Економіка природокористування та охорона довкілля» і «Прогнозування економічних процесів» для студентів спеціальності 051 «Економіка» на економічному факультеті Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертаційна робота Костенка В.А. має ознаки самостійно виконаного наукового дослідження. У тексті дисертації використання ідей, положень, результатів і текстів інших авторів супроводжується відповідними бібліографічними посиланнями. Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження, відповідають його тематиці та відображають особистий внесок здобувача.

Підстав для твердження про наявність порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів, у межах аналізу поданих матеріалів не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукові результати, отримані Костенком В.А., та визнаючи їх теоретичну і практичну значущість, доцільно висловити окремі зауваження і рекомендації дискусійного характеру.

1. У підрозділі 1.1 «Еволюція та сутність концепції зеленої економіки» (с. 23-38) ґрунтовно розкрито еволюцію наукових підходів до трактування зеленої економіки. Водночас доцільно було б подати узагальнюючу авторську таблицю, у якій чіткіше розмежовано поняття «зелена економіка», «зелене зростання», «циркулярна економіка», «сталий розвиток» і «низьковуглецева економіка», оскільки ці категорії частково перетинаються, але мають різні методологічні акценти.

2. У підрозділі 1.3 «Методологічні підходи до оцінки зеленої

трансформації в регіонах» (с. 48-60) переконливо проаналізовано міжнародні методики OECD, UNEP, Європейської комісії, EEA, GGGI та SEEA. Разом із тим бажано було б детальніше обґрунтувати, які саме елементи зазначених методик адаптовано до регіонального рівня України, а які не використано через обмеженість статистичної бази.

3. У підрозділі 2.2 «Формування системи індикаторів та інтегрального показника еколого-економічного розвитку» (с. 81-94) сформовано систему індикаторів еколого-економічного розвитку. Доцільно було б ширше представити індикатори інституційної спроможності регіонів, зокрема наявність регіональних програм зеленої трансформації, використання зелених закупівель, участь громад у міжнародних екологічних проєктах і здатність залучати зелене фінансування.

4. У підрозділі 2.2 (с. 81-94) для побудови інтегрального індексу еколого-економічного розвитку застосовано метод головних компонент, що є обґрунтованим статистичним інструментом. При цьому доцільно було б докладніше розкрити процедуру перевірки стійкості отриманого індексу до зміни складу показників і вагових коефіцієнтів, а також порівняти результати з альтернативними підходами зважування, зокрема ентропійним методом або рівноваговою системою ваг.

5. У підрозділі 3.2 «Сценарне моделювання перспектив розвитку зеленої економіки» (с. 131-141) обґрунтовано інерційний, помірно-активний і прискорений сценарії розвитку зеленої економіки. Разом із тим доцільно було б чіткіше конкретизувати кількісні припущення, покладені в основу кожного сценарію, зокрема щодо темпів зростання екологічних інвестицій, розвитку відновлюваної енергетики, скорочення антропогенного навантаження та модернізації систем поводження з відходами.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, не впливають на достовірність основних наукових результатів і можуть бути враховані здобувачем у подальших наукових дослідженнях.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Беручи до уваги актуальність, наукову новизну та важливість здобутих автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, практичну цінність сформульованих положень і висновків, вважаю, що дисертаційна робота Костенка Володимира Анатолійовича є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальне наукове завдання в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Дисертаційне дослідження на тему **«Еколого-економічна оцінка перспектив розвитку зеленої економіки в Західноукраїнському економічному регіоні в умовах сталого розвитку»** відповідає вимогам галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка, вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її автор, **Костенко Володимир Анатолійович**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:
кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри туризму і готельного
господарства Харківського національного
університету міського господарства
імені О.М. Бекетова

Ірина ПИСАРЕВА